

Περὶ τοῦ «Δικαίου»
1 οὐλίου 1991

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ: Καταπάτηση

ΤΟΝ ΚΥΚΛΟ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΚΟΛΑ που καλύπτουν την τελευταία ελληνική εκατονταετία κλείνει σαν επίμετρο η *Καταπάτηση*. Μετά την εκτεταμένη, πολυπρόσωπη τοιχογραφία της *Μεγάλης πλατείας*, οι «νεότεροι κλώνοι» παρουσιάζονται σαν μια στείρα συρρίκνωση που βαίνει προς τον αφανισμό. Η ζωή και τα πρόσωπα μικραίνουν, η αφήγηση περιορίζεται στη μοίρα του αφηγητή, Δημήτρη, του τελευταίου μιας εποχής. Αριθμημένα κεφάλαια εναλλάσσονται με κεφάλαια (με χωριστή αρίθμηση) υπό τον γενικό τίτλο «οι νεότεροι κλώνοι». Το σχήμα αυτό καλύπτει αντιστικτικά το άμεσο παρόν και το παρελθόν στη μνήμη του αφηγητή αντίστοιχα.

Στο παρόν απασχολεί τον Δημήτρη η διεκδίκηση ενός πατρικού αγρού που έχει καταπατηθεί στο παρελθόν κυριαρχεί η αυτοκτονία της αδελφής του, Αντιγόνης, και τα αίτιά της. Ο τόνος είναι ελάσσων, πολύ πιο έντονα ελεγειακός απ' ό,τι προς το τέλος της *Μεγάλης πλατείας*. Δεσπόζει εδώ μια βαθιά προσωπική απογοήτευση και ηττοπάθεια. Η διαδικασία της παραφθοράς στο χλόμιασμα της μνήμης και της Ιστορίας σε σχέση με μικρές και μεγάλες χαμένες υποθέσεις απασχολούν ιδιαίτερα τον συγγραφέα. Η γλώσσα (εκτός από τα κομμάτια σε πλάγια στοιχεία που περιγράφουν την ανάκριση για την καταπάτηση) ηχεί παλαιϊκή, είναι σαν βαριά επίπλωση εποχής, νοσταλγική σαν τις μνήμες που ανασκαλεύει, ένας αποχαιρετισμός στο μοντερνισμό. «Και έχει μάθει πια πού οδηγεί αυτός ο απαράδεκτος συσχετισμός, που παραβαίνει στοιχειώδη αξιωματική αρχή του λογισμού ότι μην ματαιοπονείτε να συγκρίνετε τ' ανόμοια, από τη μία μεριά τα όνειρα κι από την άλλη ένα στρέμμα...».

Περσικός "Διαθέτω"
Ιούλιος 1991

Η ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΚΟΛΑ καταδεικνύει, αν μη τι άλλο, γιατί μάταια αναζητούμε το μεγάλο ελληνικό αστικό μυθιστόρημα. Η εικόνα της εκατονταετίας που μας δίνει είναι μιας κοινωνίας όπου οι αλληπάλληλες αναστολές και συμφορές ματαιώνουν τη δημιουργία ενός αστικού πολιτισμού και, ως εκ τούτου, διαστρεβλώνουν και την επαναστατική σκέψη στην κοινωνική εξέλιξη του τόπου. Τη φτώχη και εκτρωματική απομίμηση αστισμού που αναδύεται στον *Κήπο των Πριγκήπων* και τη *Μυθολογία* διαδέχεται μία εκτρωματική επανάσταση στη *Μεγάλη πλατεία*. Όλοι οι αγώνες αστοχούν οδηγώντας σε μία «κατάρρευση εσωτερικού μετώπου», στην κατάθλιψη του τραγελαφικού μικροαστισμού της *Καταπάτησης*.

Ο Δημήτρης, ένας *raisonneur*, ζει ως κληρονόμος του κενού, του χέρσου αγρού που έγινε η χώρα του. Το μέλλον ανήκει στον καταπατητή Σαββατίδη που βολεύεται σε μία χώρα καταφερτζήδων γιατί δεν έχει αίσθηση του κενού, απλώς ενστικτωδώς το καλύπτει. Ο Δημήτρης καταφεύγει στην τηλεόραση, μια εικόνα του χάους και της ματαιότητας, μετά τον «ισολογισμό του βίου του, ότι όλα πήγαν στο βρόντο». Βυθίζεται στη «νεκρούπολη» της μνήμης του, σ' ένα παρελθόν που «το φτιασίδωσαν κι αυτό, σαν τον καρνάβαλο, τα πάντα ένα χωράφι ξέφραγο οι άθλιοι! Εκείνες τότε ήταν αυστηρές μέρες και ασήκωτα τα λόγια». Ο Δημήτρης αναλογίζεται την αφαίμαξη της οικογένειάς του (το θάνατο της Αλκμήνης στον Εμφύλιο, την αυτοκτονία της Αντιγόνης). Μένει μόνος απόγονος χωρίς δικούς του απογόνους. Η μητέρα του «ζει στον Άδη», ενώ εκείνος γράφει κοινωνικά άρθρα σαν έκτυπο του πατέρα του, σαν χειρονομίες από τα περασμένα. Η σκέψη του βασανίζεται από την εξασθένηση της ιστορικής μνήμης, «την αφηγηματοποίηση της ζωής» και την αίσθηση φθοράς που προέρχεται από τη συσσώρευση ασήμαντων λεπτομερειών στην απουσία μεγαλείου.

Η μετά από χρόνια αποκάλυψη των λόγων αυτοκτονίας της Αντιγόνης έρχεται σαν επιβεβαίωση της πτώσης των ιδανικών και του συνακόλουθου συμβιβασμού που καταλήγει στο ερώτημα αν και για

Περιοδικό "Διαβάζω"
Ιούλιος 1991

ποιον «συμφέρει» η γνώση της αλήθειας. Η σημασία της αλήθειας της Αντιγόνης χάνεται στη βολική μυθοποίηση της Ιστορίας.

Ο τελευταίος γόνος της εκατονταετίας στέκεται έτσι μόνος και άγονος μέσα στη συναισθηματική ισχύνητα της γενιάς του με μόνα καταφύγια τον κυνισμό («Το αλάτι της γης») και έναν μίζερο ηδονισμό. Η σύγχυση ευνομίας, ατομικού συμφέροντος και ανόητου υλισμού συνοψίζεται στον καταπατητή Σαββατίδη που εμφανίζεται ως ο θρασύς, «υγιής», αληθινός κληρονόμος του έθνους. Μ' αυτό το βιβλίο του ο Νίκος Μπακόλας μάς δίνει μια απατηλά απλοϊκή, ήπια σε τόνους, αν και ζοφερή, ιστορία, η οποία, όμως, διαρκώς συγκλονίζεται από δύο βαθιά υπόγεια ρεύματα που τη διατρέχουν: την παντελή κατάρρευση μιας αστικής τάξης που δεν πρόλαβε να σχηματισθεί και μιας κοινωνικής επανάστασης που εκφυλίστηκε πριν δώσει καρπούς. Η διάδοχη κατάσταση μοιάζει να είναι ενός λαού που ούτε καν αντιλαμβάνεται πως δεν θέλει να είναι δίκαιος.

Διαβάζω, Ιούλιος 1991

Κρίτων
Χουρμούζιαδης